

Куницька-Іляш М.В., аспірант ©

кафедри економіки підприємства, інновацій та дорадництва імені І.В. Поповича

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ТА ПІДТРИМКИ РОЗВИТКУ АГРАРНОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ ТА МОЖЛИВОСТІ ЙОГО ЗАСТОСУВАННЯ В УКРАЇНІ

У статті аналізуються концептуальні підходи до державного регулювання державного аграрного ринку в зарубіжних країнах і визначається вплив державної аграрної політики на розвиток взаємовідносин між державою і бізнесом в аграрній сфері.

Викладені пропозиції відносно удосконалення механізмів державного регулювання аграрного ринку України з урахуванням досвіду зарубіжних країн.

Ключові слова: державне регулювання економіки, аграрний сектор, економічна політика, ефективність аграрного виробництва, світовий досвід розвитку АПК, рівень конкурентоспроможності.

Вступ Перехід України до ринкової системи господарювання обумовлений необхідністю проведення реформ, що означає підвищення ролі держави у розвитку економіки й, особливо, її аграрного сектора. Ефективне державне регулювання галузі необхідне для подолання кризових явищ і забезпечення подальшого інтенсивного розвитку АПК. Досвід високорозвинених країн, агропромисловий комплекс яких довгий час формувався під впливом держави, свідчить, що в умовах ринкової економіки ефективність аграрного виробництва значною мірою залежить від рівня державної підтримки галузі.

Для стабілізації аграрного виробництва та підвищення його ефективності необхідно за допомогою прямих і непрямих важелів державного регулювання забезпечити формування достатньо високого рівня конкурентоспроможності сільськогосподарського виробництва.

Проблемам державної підтримки сільського господарства присвятили свої публікації М.Я.Дем'яненко, М.Х.Корецький, Г.І.Мостовий, І.Г.Кириленко, А.К.Кінах та інших вчених. Але чимало питань стосовно впливу державної підтримки на конкурентоспроможність вітчизняної сільськогосподарської продукції на світовому ринку залишаються недостатньо дослідженими.

Метою дослідження є визначення рівня та напрямів державної підтримки аграрного сектора економіки України, а також подальшого вдосконалення її форм і методів для підвищення конкурентоспроможності продукції аграрного сектора в умовах глобалізації та можливого набуття досвіду країн Європи в галузі розвитку АПК.

Матеріал і методи. Для реалізації напрямів комплексної підтримки сільського господарства у вересні 2004 р. було прийнято Закон України "Про державну підтримку сільського господарства України" [1].

Державна підтримка сільського господарства в Україні містить бюджетне фінансування програм і заходів, спрямованих на розвиток галузі, пільговий режим оподаткування, часткову компенсацію відсоткових ставок за користування кредитами комерційних банків, списання безнадійної заборгованості перед бюджетом і соціальними фондами.

Бюджетні кошти необхідні, з одного боку, для підтримки процесу розширеного відтворення в сільському господарстві, а з другого - для стримування інфляційних процесів і захисту інтересів споживачів сільськогосподарської продукції.

Спрямованість державної аграрної політики має виходити з необхідності створення умов для забезпечення ефективного функціонування сільського господарства з метою задоволення потреб населення країни в його продукції, високої мотивації праці сільськогосподарських працівників і розвитку сільських територіальних громад. Ця галузь економіки є однією з найменш прибуткових, і головна причина такого стану справ у тому, що створена в ній додана вартість реалізується в інших галузях - переробній промисловості та торгівлі. Адже сільське господарство - єдина галузь, яка має від'ємний показник норми прибутку. Частка чистої продукції сільського господарства, що залишається для його потреб, не перевищує 10-15% вартості сільськогосподарської продукції кінцевого споживання, а решта залишається в інших секторах економіки.

Першочерговими завданнями держави та її місцевих органів щодо подальшого розвитку аграрного сектора економіки України мають стати, по-перше, прискорення відновлення агропромислового виробництва, а на цій основі - послаблення продовольчої залежності нашої країни від імпорту сільськогосподарської продукції та збільшення споживання продуктів харчування у розрахунку на душу населення; по-друге, створення сприятливих організаційно-економічних умов для рентабельної роботи сільськогосподарських товаровиробників; по-третє, поліпшення соціальних умов життя на селі.

Підвищення ролі держави в розвитку економіки може бути ефективним тільки за умови вдосконалення системи державного регулювання (включаючи і планування), що дозволить у рамках створюваного аграрного ринку успішніше вирішити проблему динаміки сільського господарства і прискорити реалізацію аграрної реформи в Україні.

Отже, необхідність державного регулювання розвитку сільського господарства є очевидною, а забезпечення на цій основі продовольчої безпеки країни слід розглядати як найважливішу умову її суверенітету, економічної незалежності та соціальної стабільності в ринкових відносинах і глобалізаційних процесах.

Далі розглянемо тенденції розвитку та ефективність державного регулювання аграрної ринкової економіки розвинутих країн, процесів регулювання і дерегулювання ринкових відносин в контексті можливостей використання існуючого досвіду до економіки України.

Особливий акцент при розгляді питання доцільно зробити на аналізі еволюції державного регулювання сільського господарства у провідній аграрній

країні світу — США. Сільське господарство США є нині висококонкурентною і динамічною галуззю американської економіки, зразком для вдосконалення сільського господарства в інших країнах. Значною мірою це обумовлено державною політикою регулювання сільського господарства, яка проводиться у США впродовж останніх 70-ти років.

Державне регулювання сільського господарства є важливим фактором розвитку американського агробізнесу, створює сприятливе зовнішнє економічне середовище для діяльності фермерів і фірм агробізнесу. Еволюція державного регулювання в сфері агробізнесу в США за останніх 70 років полягає в переході від державної підтримки національного сільськогосподарського виробництва до проведення політики дерегулювання, що найповніше відобразилося у прийнятті Farm Bill у 1996 р., в переході від захисту фермерів до забезпечення інтересів споживачів продовольчої продукції[10, с. 52].

Процес державного регулювання складається з правил, що вводяться державними органами для заохочення або обмеження економічної діяльності, шляхом встановлення цін, призначення стандартів продукції і встановлення умов, за яких нові фірми можуть увійти в галузь, а також — з комплексу заходів, що забезпечують їх виконання. Отже, держава, впливаючи на економічні суб'єкти, заміщує тим самим координацію економіки за допомогою ринку, координацією економіки за допомогою держави.

На противагу цьому, державним дерегулюванням є процес зменшення контролю над цінами, обсягами виробництва, умовами входження в галузь.

Історично вважалося, що сільське господарство є тією галуззю, яка регулюється державою, оскільки, по-перше, на ринках аграрної продукції найбільшою мірою проявляється "фіаско ринку"; по-друге, діють зовнішні ефекти від економічної діяльності; по-третє, існує суспільна вигода. Остання, наприклад, характеризується тим, що гарантування безпеки їжі і добре навколишнє середовище високо оцінюються людьми, але забезпечити їх — справа держави. Тільки в результаті регулюючої ролі держави в агробізнесі, тобто в сільському господарстві та пов'язаних з ним галузях) можна досягти збереження і підвищення рівня конкуренції, ефективного захисту прав власності та свободи вибору.

Саме держава в розвинутих країнах гарантує чесність і справедливість для фермерів. Так, для того, щоб досягнути мети забезпечення фермерів засобами існування приблизно на тому ж рівні, що і мешканців міста, у США субсидується державою надання електроенергії в сільських районах. Особливо активно держава регулює використання основного фактора виробництва в сільському господарстві — землі. Метою регулювання у даному випадку є збереження і посилення конкуренції в галузі. Для досягнення цього держава встановлює вимоги до власника земельної ділянки — бути не тільки власником землі, але й безпосереднім виробником сільськогосподарської продукції — з одного боку, а з другого — надає різні пільги для фермерів — власників землі [6, с. 65-66].

Наступним фактором, який суттєво інтенсифікував застосування державного регулювання в сільському господарстві після Другої світової війни, є національна продовольча безпека. Всі розвинуті країни, а особливо Великобританія та Японія,

почали проводити економічну політику, що реалізує прагнення країни до самозабезпечення продуктами харчування. Крім очевидної політичної мети, - жодна країна не хоче бути залежною від поставок продуктів ззовні, оскільки це породжує її слабкі захисні позиції у випадку війни або загрози останньої, або просто погіршення політичної обстановки, є дуже важлива і дуже чітка економічна причина для субсидування свого (національного) сільськогосподарського виробництва: значний мультиплікативний ефект, що впливає на розвиток інших секторів національної економіки. Майже всі грошові засоби, які отримуються у формі підтримки, фермери витрачають на продукти і послуги всередині країни, допомагаючи тим самим створенню робочих місць в інших галузях агробізнесу; в той же час грошові засоби, витрачені на імпорт продовольства, є втратою для країни, оскільки йдуть з неї назавжди. Таким чином, політика імпортозаміщення продовольства, будучи дещо затратною для країни в короткотерміновому періоді, виявляється ефективною для економіки країни в довготривалому періоді. В результаті, в ЄЕС безпека пропозиції продовольчих товарів є ключовим елементом Спільної сільськогосподарської політики співтовариства (CAP — Common Agricultural Policy). За кілька десятиріч проведення заходів із збільшення власного виробництва, інтенсивної політики складування і політики стабілізації імпорту в короткотерміновому і довготерміновому періодах самозабезпеченість продовольчими продуктами в країнах ЄЕС більше, ніж досягнута.

Не дивлячись на те, що мета забезпечення національної продовольчої безпеки досягнута країнами ЄЕС, а також на те, що збільшення обсягу сільськогосподарської продукції в ЄЕС складає близько 2 % на рік на довгостроковому періоді, в той час як збільшення її споживання зростає в середньому на 0,5 % на рік, національна продовольча безпека залишається ключовою, довготерміновою основою аграрної політики країн ЄЕС.

В Україні, на жаль, протягом останніх років політика регулювання агросфери спрямована на вирішення поточних проблем без всякого врахування їх довготермінових наслідків. Витрачання великих коштів на імпорتنі продукти створює або зберігає робочі місця в інших країнах, позбавляючи українців як роботи, так і доходу. Але розуміння актуальності цієї проблеми до державних органів України ще поки не прийшло. Так, за всіма міжнародними стандартами, для того, щоб країна зберігала свою незалежність, частка імпортних продуктів харчування не повинна перевищувати 30 %, а в нас зараз цей показник складає 40 %, у Західній Україні — ще більше. Особливо це стосується таких областей, як Львівська, Волинська, Івано-Франківська, Закарпатська, Чернівецька. В аналогічній ситуації в Японії, де імпорт в середньому становить не більше 40 % споживання продовольства, забезпеченню продовольчої безпеки в "Доктрині комплексної безпеки" Японії надано особливе місце (поряд з воєнною безпекою і паливною проблемою). Заходи регулювання з боку японського уряду такі:

- географічна диверсифікація постачальників продовольства;
- нарощування внутрішнього виробництва аграрної продукції і продовольства.

Отже, всі сфери аграрної економіки в розвинутих країнах дуже зацікавлені в продовженні субсидування сільського господарства. Високі доходи фермерів створюють попит на високотехнологічні засоби виробництва, а існування цін світового ринку породжує вдосконалення технологій, спрямоване на зниження витрат виробництва, так що в кінцевому результаті відбувається співставлення не цін, що визначаються витратами фермерського господарства, а цін, результуючих від витрат фермерів і витрат на субсидування агросфери. Крім того, послідовно проводячи таку політику, країна може мати вигіднішу структуру імпорту, наприклад, європейські країни можуть отримувати велику кількість тропічних фруктів, кави, чаю, свіжих квітів протягом цілого року; вузько-спеціалізовану промислову продукцію; нарешті, просто зберігати, як в США, невідтворювані ресурси (газ, нафту), а не переводити їх на продукти харчування[1, с. 10].

Слід зауважити, що зараз у всіх країнах світу здійснюється політика державного регулювання аграрної сфери економіки. Ступінь її розповсюдження, а також співвідношення між регулюванням і дерегулюванням державою аграрної сфери визначається поєднанням економічних і політичних завдань, які стоять перед державними органами країни в даний період. До речі, як встановлено дослідженнями Світового Банку на прикладі розвитку 18 країн за останні 25 років: чим менше країни ставлять сільське господарство у відносно гірші умови, тим вищі рівні їх зростання як у сільському господарстві, так і в економіці в цілому.

Зараз для більшості розвинутих країн це співвідношення (регулювання-дерегулювання) визначається національними інтересами виробників та споживачів продукції агросфери і щораз більше — особливо це стосується США і країн-членів ЄЕС — іншими макроекономічними завданнями. Оскільки грошові кошти, що виділяються на регулювання аграрної сфери розвинутих країн, це кошти, які перерозподіляються державою за рахунок податків, що збираються з фірм інших галузей і споживачів, то постійно виникає питання щодо ефективності їх використання, і чи не сприяють вони створенню бюджетного дефіциту. Практика, однак, показує, що, не дивлячись на контраргументи, розміри субсидій, які виділяються сільському господарству в розвинутих країнах, за останні роки не тільки не знизились, а навіть збільшилися[3, с. 162].

Акцентується увага також на тому, що заперечення проти регулювання державою агросфери не пов'язані з тим, що воно недостатньо якісно задовольняє потреби населення, а фокусуються навколо двох моментів:

1. Чи не надто великі витрати державного бюджету на цілі регулювання?
2. Наскільки зберігаються після проведення політики регулювання рівні можливості для конкурентної боротьби агросфери та інших галузей?

Крім того, зараз ситуація в сільському господарстві України приблизно така ж, як у США більше 60-ти років тому. Отже, необхідно пройти всі стадії становлення сучасної аграрної сфери, а не перестрибувати через них. За десятиріччя проведення політики державного регулювання (у США - з 1933 р., в ЄЕС - з середини 1950-х рр.) в розвинутих країнах була створена сучасна система економічних взаємовідносин в аграрній сфері. У нас же, в Україні, ця система

тільки формується, тому тут потрібно, використовуючи досвід Заходу, послідовно проводити політику державного регулювання агросфери економіки.

Витрати на здійснення державного регулювання аграрної сфери — це нормальна плата, яку суспільство (держава) несе за стабільне і повне забезпечення населення продовольством, це для агросфери спосіб вистояти в цілому у міжгалузевій конкуренції.

Для країн Центральної Європи на початку 1990-х рр. було типовим домінування політики дерегулювання агросфери, що пояснюється переважанням політичних цілей над економічними в той період часу, а потім — приблизно з 1994 р. — вона змінюється певним посиленням державного регулювання, свого роду економічним прагматизмом, який виражається у створенні рівноконкурентних можливостей як для великих колективних господарств, так і для приватних селянських господарств, з одного боку, і послідовним прагненням приєднатись до ЄЕС — з другого.

Для України співвідношення між регулюванням і дерегулюванням агросфери за 1990-ті рр. драматично змінилося на користь останнього. Відбувалося це під переважним впливом політичних факторів, а серед економічних — виділявся фактор необхідності збалансувати державний бюджет. При цьому інтереси вітчизняних сільськогосподарських виробників, — а в перспективі українських споживачів — враховувались дуже слабо. Це, а також необхідність забезпечення національної безпеки (особливо при такій суперечливій зовнішній політиці) викликає потребу в посиленні продуманого регулювання агросфери України в найближчі роки [4, с. 12-14].

Виходячи з проведеного аналізу, основними кроками подолання кризової ситуації в економіці АПК України повинні би стати:

1. Проведення поміркованої експансивної монетарної політики, яка передбачає щорічне нарощування грошової маси у відповідних пропорціях відносно коефіцієнта зростання ВВП, паралельно — здійснення експансивної фіскальної політики, що характеризується би зниженням рівня оподаткування суб'єктів господарської діяльності та громадян, а також щорічне зростання державних витрат на 0,8—1 %, що в комплексі дозволило б активізувати виробництво і ліквідувати шок пропозиції в економіці.

На макроекономічному рівні обсяги сукупного суспільного споживання, заощаджень, інвестування, державних витрат і співвідношення між ними впливають на розміри й структуру виробничих витрат і цін у сільському господарстві. У сукупному суспільному споживанні витрати на продукцію галузі займають найбільшу питому вагу. Тому макроекономічний рівень граничної схильності до споживання впливає на обсяги споживання продуктів харчування. Цей вплив великою мірою залежить від рівня розвитку економіки країни. Відповідно, рівень граничної схильності до заощаджень визначає й розмір інвестицій у народне господарство, в тому числі — в його аграрний сектор.

У сучасних економічних умовах України найважливішим аспектом розв'язання цієї проблеми є зростання доходів населення, частка яких у структурі національного доходу держави є в кілька разів нижчою, ніж у розвинутих країнах.

Тільки після того, як населення України почне робити банківські заощадження, з'явиться можливість для нагромадження грошової маси і здійснення вітчизняних інвестицій у виробництво[2, с. 472-473].

2. В основу аграрної політики держави слід покласти концепцію паритету доходів сільськогосподарських виробників з доходами працівників інших галузей економіки, а також концепцію паритету віддачі ресурсів.

Концепція паритету доходів є набагато ширшою від концепції паритету цін. Вона полягає у вирівнюванні доходів трудівників сільського господарства з доходами працівників інших галузей економіки і передбачає комплекс спрямованих на це заходів: підтримання цін на промислові ресурси для сільського господарства, субсидування виробництва окремих видів сільськогосподарської продукції, зокрема, тваринницької, створення сприятливого податкового режиму для аграрних підприємств, поліпшення соціальних умов на селі. Втілення в життя паритету доходів дозволить не лише підвищити доходи сільськогосподарських виробників, які сьогодні є вдвічі нижчими за середні по народному господарству, але й в цілому збалансувати розвиток аграрної сфери економіки.

3. Потрібно змістити акценти урядової інтервенції в аграрну сферу економіки, зосередивши державну підтримку на виробництві ресурсів для сільського господарства. У першу чергу це стосується субсидування сільськогосподарського машинобудування, виробництва мінеральних добрив і хімічних засобів захисту рослин і тварин. Урядова інтервенція в сільське господарство взагалі може здійснюватись двома шляхами: через ринки сільськогосподарської продукції або через ринки ресурсів для галузі, тобто, в умовах дефіциту державного бюджету існують дві альтернативи: або підтримувати ціни на продукцію сільського господарства, або субсидувати виробництво ресурсів для нього.

Аналіз досвіду підходів до вирішення цього питання в окремих країнах Заходу, а також певний вітчизняний досвід вирішення цієї проблеми показує, що, з позиції економіки в цілому, субсидування ресурсів для сільського господарства є доцільнішим, ніж підтримання цін на його продукцію. Таке субсидування дає змогу пожвавити вітчизняну промисловість, знизити виробничі витрати сільськогосподарських підприємств, що означає підвищення рівня ефективності господарювання в цілому та ефективності використання виробничих ресурсів зокрема в умовах нарощування обсягів виробництва.

Це стосується насамперед питання раціоналізації напрямів інвестиційних потоків. Для підвищення рівня ефективності економіки потік цих інвестицій повинен спрямовуватись у виробничі фонди, у впровадження у виробництво нових техніки і технологій. Особливість цього процесу полягає в тому, що з об'єктивних причин збільшення інвестицій у фонди здійснюється у промисловості та сфері послуг, а нові техніка і технології — як результат фондового переоснащення промисловості та науки — надходять до сільського господарства. Ці процеси супроводжуються підвищенням цін на продукцію промисловості та послуги, а також зниженням цін на продукцію сільського господарства. Тому, без зміщення існуючих акцентів урядової інтервенції в економіку, неможливо забезпечити її

зростання та підвищення ефективності сільськогосподарського виробництва[7, с. 66-68].

4. Доцільно забезпечити нарощування обсягів виробництва перспективних видів експортної сільськогосподарської продукції.

Значною мірою це стосується високотрудомісткої продукції, що в наших умовах пояснює її низьку собівартість порівняно зі світовим рівнем собівартості одиниці відповідної продукції. Сюди відносяться цукор, льон, овочі, молочні продукти, худоба, м'ясо. Саме структура собівартості цієї продукції, в тому числі і як сировини для виробництва відповідних харчових продуктів, де є висока питома вага затрат праці та порівняно низький рівень її оплати, робить її висококонкурентною на світових ринках.

Цей напрямок передбачає необхідність здійснення політики захисту внутрішнього ринку від імпоротної сільськогосподарської продукції шляхом запровадження тарифів на її відповідні вітчизняні різновиди. Тариф є доцільнішим, ніж квота, оскільки він підвищує ціну на внутрішньому ринку (порівняно зі світовою) тільки на розмір власне тарифу і ніколи не перевищить цього рівня. Тим часом, у випадку встановлення квот, будь-яке збільшення внутрішнього попиту спричинятиме необмежене зростання внутрішньої ціни, так як задоволення цього попиту неможливе за рахунок імпорту.

5. Слід кардинально вдосконалити фінансово-кредитний механізм, що обслуговує аграрне виробництво.

6. Одним з магістральних напрямів підвищення ефективності аграрного виробництва і найперспективнішою сферою залучення іноземних інвестицій є розвиток переробних галузей промисловості. Переробка сільськогосподарської сировини забезпечує втричі вищу прибутковість, ніж її виробництво. Тому, з огляду на привабливість цієї сфери вкладання інвестицій, на недорозвиненість переробної промисловості в Україні, а також на перспективний внутрішній ринок для якісних продуктів харчування вітчизняного виробництва, переробна сфера АПК повинна стати пріоритетним напрямом його розвитку. Це має проявлятися в орієнтації на створення високотехнологічних кооперативних переробних підприємств та створення сприятливого економічного середовища для налагодження роботи на великих державних переробних підприємствах, які зараз здебільшого або не працюють взагалі, або завантажені на 10-20 %. Діяльність дрібних переробних виробництв на базі сільськогосподарських підприємств не є перспективною ні з позицій їх забезпечення сировиною, ні з точки зору наявності можливостей зниження собівартості продукції, запровадження високо механізованих технологій виробництва та досягнення високої якості кінцевої продукції.

7. Базовим чинником всіх трансформаційних процесів в АПК є реформування земельних відносин. Земля повинна стати повноцінною складовою економічного механізму, мати ринкову вартість і за цією вартістю, через земельну ренту, враховуватися у цінах на сільськогосподарську продукцію. Немає іншого, крім земельної ренти, джерела для відновлення та підвищення родючості землі. Тому формування реального земельного власника, ринкових механізмів визначення ціни

на землю та її відображення в цінах на продукцію сільського господарства є визначальним фактором виходу АПК з економічної кризи і його подальшого розвитку.

Формування реальної ринкової вартості землі та її врахування в цінах на сільськогосподарську продукцію підвищать їх, дадуть можливість нормально запрацювати законів вартості, грошовому обігу, фінансово-кредитній системі та інфраструктурі, що обслуговує АПК (банкам, фондовим і товарним біржам, постачальницьким організаціям тощо). Тільки за цих умов сільськогосподарські підприємства зможуть одержати довгострокові іпотечні кредити під заставу землі. Сьогодні держава не забезпечує створення трьох основних умов для успішного сільськогосподарського виробництва: - приватного землекористування, іпотечного кредитування під заставу земельних ділянок і нерухомості, вільного земельного ринку[9, с. 51-56].

Висновки. Таким чином, система механізмів державної підтримки аграрної сфери в розвинених зарубіжних країнах характеризується не стільки стимулюванням виробництва (хоча, наприклад, податки виступають як механізм стимулювання сільськогосподарського виробництва або його обмеження, а зниження податкового тиску дає можливість на макро-економічному рівні підвищити стабільність функціонування господарського механізму фермерського виробництва, збільшити обсяги оборотних засобів і підняти рівень самофінансування), скільки рішенням соціальних завдань - підтримка рівня доходів фермерів, розвиток сільської інфраструктури й природоохоронні заходи.

Що стосується державної політики підтримки аграрного сектора в Україні, то вона повинна в сучасних умовах стосуватися, насамперед, стимулювання вітчизняного виробництва сільськогосподарської продукції та реалізації експортноорієнтованої стратегії його розвитку, що слугуватиме поштовхом для зростання всієї економіки країни і на цій основі підвищення рівня життя населення України.

Література

- 1.Болобов А.,С и Доренко В. Государственное регулирование аграрной сферы экономики. "Международный сельскохозяйственный журнал" № 6, 2002, с. 10.
- 2.Курносенко Л. Удосконалення механізмів державного регулювання матеріально-технічного забезпечення аграрного виробництва// Вісник Національної академії державного управління при Президентіві України. - 2005. - № 2. - С. 472-484.
- 3.Латинін М. Державне регулювання розвитку аграрного ринку в Україні // Вісник Національної академії державного управління при Президентіві України. - 2006. - № 1. - С. 162-170
- 4.Микитенко І. Державна підтримка і регулювання аграрних реформ за рубежом // Сільські обрії. - 1997. - № 7. - С. 12-15
- 5.Могильний О. Критерії ефективності державного регулювання аграрного сектора економіки // Економіка України. - 2003. - № 2. - С.65-69

6. Олійник О. Теоретико-методологічні засади державного регулювання аграрного ринку // Економіка України. - 2005. - № 7. - С. 65-74

7. Осадчий С. Механізм державного регулювання розвитку аграрного сектора економіки // Економіка АПК. - 2002. - № 12. - С. 66-70

8. Політика і розвиток сільського господарства в Україні (За редакцією С. фон Крамона-Таубадея, С. Зорі, Л. Штріве). К., "Альфа-Принт", 2001, с. 77.

9. Ревенко М. Удосконалення державного регулювання розвитку аграрного сектора економіки // Економіка України. - 2003. - № 12. - С. 51-56

10. Саблук П.Т. Формування і розвиток наукових основ забезпечення відтворювального процесу в аграрному виробництві. "Економіка АПК" № 2, 2003, с. 52.

11. Ситник В. П. Формування і реалізація державної політики розвитку матеріально-технічної бази АПК в Україні. "Економіка АПК" № 2, 2003, с.

Summary

ESSENTIAL AND WAYS OF STATE REGULATION OF FOREIGN COUNTRIES' AGRARIAN MARKET

At the article are analyzed conceptual approaches to state regulation of agrarian market in the foreign countries and influence of state agrarian policy on the level of competitiveness agricultural products on the world market are pointed. There are proposed development of mechanisms of state regulation of Ukrainian agrarian market based on foreign countries' experience.

Key words: *State regulation of agrarian market, support of agrarian sector, protectionism, funding*

Рецензент - к.е.н., доц. Поперечний С.І.